

Рецензия

върху дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“,
професионално направление 3.4. „Социални дейности“,
докторска програма „Социална работа, психологически изследвания и социална политика“

Автор на дисертационния труд: Светлана Иванова Ангелова

Тема на дисертационния труд: „Фактори, влияещи на равнището на безработицата и на трудовата реализация на хората от неравностойни групи на пазара на труда в България“

Рецензент: проф. д-р Светлана Райчева Димитракиева, Технически Университет - Варна

1. Актуалност на разработения в дисертационния труд проблем

Актуалността на темата на дисертационния труд е безспорна, както от гледна точка на научната теория, така и в практико-приложен план.

Безработицата представлява един съвременен проблем, който запазва своята актуалност и следва да бъде постоянно изследван и анализиран. Тя е феномен, който поражда сериозни както обществени, така и индивидуални негативи. Проблемите на безработицата и особено на безработицата, която обхваща онези сектори от пазара на труда, в които поради редици социално-икономически причини лицата изпитват сериозни затруднения при своята трудова реализация са комплексни. Тяхното систематично изследване е от особено значение с оглед на това, ако негативните последици не могат изцяло да бъдат преодолени, то поне да бъдат сведени до минимум. Прилагането на мерки за ограничаването на безработицата и насърчаването на заетостта е от особено значение, тъй като именно тези два елемента на пазара на труда са свързани с възможностите за социално-икономическото развитие на държавата особено в условията на неблагоприятна икономическа конюнктура. За тази цел държавата изработва съответната политика насочена към насърчаване на заетостта и ограничаване на безработицата. Тя се обективизира в разработена и внедрена нормативна и поднормативна база, изградени институции, приети стратегически документи, насочени към реализирането на различни елементи на тази сложна като съдържание и насоченост политика.

2. Равнище на познаване на проблема

За целите на изследването докторантът е използвала 83 литературни източника, от които 31 справочна литература и нормативни документи. Използваните литературни източници са актуални и едновременно с това покриват достатъчно широк времеви интервал, за да може изследваните проблеми да се разгледат в развитие.

В дисертационния труд е представен задълбочен теоретичен анализ на проблемите на пазара на труда, безработицата, безработицата в България, като специално внимание е отделено на проблемите на трудовата реализация на хората с увреждания на националния трудов пазар. Докторантът чрез използването на сравнително широк списък на специализираната литература, компетентно е представил основните научни инструменти за изследване на пазара на труда и неговите компоненти – търсене и предлагане в техните разновидности (индивидуално и съвкупно) и основните теоретични конструкции за това. Специално внимание е отделено на съотношението между търсенето и предлагането на труд и влиянието, което то оказва върху различни фактори на икономическото развитие.

В дисертационния труд детайлно са разгледани основните проблеми на безработицата. На базата на добро познаване на основните литературни източници добросъвестно и систематично е представено съдържанието на теоретичните инструменти за изследване на безработицата като икономическо и социално явление – неокласическата, кейнсианска теория, теориите за структурната безработица, пълната заетост и естественото ниво на безработицата. Особено внимание е отделено на държавните и недържавните институции, реализиращи определени функции в областта на взаимовръзката между равнището на безработицата и свободните работни места изразена чрез кривата на Бевъридж. Представени са и основните видове безработица – фрикционна, текуща и структурна.

3. Методика на научното изследване

При постановката на изследването докторантът правилно от логическа и методологическа гледна точка е планирал и реализирал изследване в два последователни етапа. В този смисъл е формулирана обща цел на изследването, която е декомпозирана на две цели, всяка от които се реализира на първия и втория етап на изследването. За

достигането на всяка от формулираните цели са поставени за решаване няколко конкретни задачи. В съответствие с логиката на изследването е избран подходящ научен инструментариум, посредством който обективно да се решат така поставените задачи и този метод е регресионния анализ. За нашата страна този метод не е използван за решаване на проблеми на заетостта и безработицата, поради което приложението му може да бъде определено като научна новост. Заедно с този метод са използвани и други методи за научно изследване. В съответствие с тази логика на изследването в дисертационния труд е приета и съответната научна хипотеза. Информационните масиви, които са използвани за разработката на дисертационния труд включват достоверна информация от официални документи на Националния статистически институт, на Агенцията по заетостта, на Информационната система ИНФОСТАТ на НСИ, на Европейската комисия и на EUROSTAT. В резултат на проведеното научно изследване и прилагането на избраните научни методи, поставените цели са постигнати, а формулираната хипотеза е доказана успешно.

4. Кратка аналитична характеристика на естеството и оценка на достоверността на материала, върху който се градят приносите на дисертационния труд

Предоставеният ми за рецензиране дисертационен труд е в обем от 145 страници и се състои от въведение, четири глави, списък с използваната литература и две приложения. В текста са включени 24 фигури и 10 таблици.

Структурата е логически изградена и е подчинена на цялостното разработване на научния проблем, на постигането на изследователската цел и задачи.

Във въведението са дефинирани обекта и предмета на изследването, основната цел на дисертационния труд и поставените за решаване задачи, посочени са основните методи на изследване, които ще бъдат използвани.

В първа глава „Теоретични основи на пазара на труда“ са разгледани правните и институционални предпоставки на правото на труд в Република България. Направена е характеристика на пазара на труда, на търсенето и предлагането на работна сила. Анализирани са основните фактори влияещи върху тях.

Във втора глава „Безработица. Същност, теории за безработицата, подходи за изследването ѝ“ са разгледани същността и основните подходи за измерване на безработицата. Анализирани са основните видове безработици и са посочени техните основни характеристики.

В трета глава „Безработицата в България. Теоретичен модел и емпиричен анализ“ са изследвани равнищата на безработица в България в периода 2015-2019 година. Разгледани са факторите влияещи върху нея, активната политика на пазара на труда, пасивната политика на пазара на труда, трудовата мобилност и бариерите пред нея. Проследена е динамиката на производителността на труда в Република България за изследваните години. Дефинирана е целта на изследването и времевия период, който обхваща изследването. Обосновано е използването на регресионния анализ като подходящ научен инструмент.

Разработен е подходящ регресионен модел. Определени са факторите влияещи върху общото ниво на безработицата в страната. На базата на този модел е установен характера на зависимостите между различните променливи величини. Въз основа на проведеното изследване и направените анализи са формулирани конкретни изводи и препоръки.

В глава четвърта „Изследване на трудовата реализация на хората с увреждания на пазара на труда в България“ са разгледани видовете уязвими групи на пазара на труда, класифицирани по различни критерии, както и факторите влияещи върху нивото на безработица на хората с увреждания в страната.

Прието, е че регресионния анализ е подходящ научен инструмент за идентификацията на тези фактори. За тази цел е разработен втори регресионен модел. Чрез него с достатъчна точност са установени факторите влияещи върху равнището на безработица на хората с увреждания и е установен характера на зависимостта между зависимата и независимите променливи.

Въз основа на реализираното изследване и направените анализи са изведени конкретни изводи и препоръки.

5. Основни приноси

Представената справка за приносите реално отразява основните постижения на докторанта. Те са логичен резултат от извършеното изследване и направеният задълбочен анализ на получените резултати.

Мога да ги систематизирам в две групи: научни и научно-приложни приноси.

Научни приноси:

1. Въз основа на направения литературен обзор върху проблемите на пазара на труда са представени основните му характеристики, както и съществените количествени зависимости между неговите основни параметри. Разработени и систематизирани са теоретичните основи на безработицата, както и изследователските инструменти за нейното изследване.

2. Представена е подробна характеристика на уязвимите групи на пазара на труда и са анализирани факторите, възпрепятстващи тяхната трудова реализация. Представена е подробна картина на пазара на труда в страната и на лицата от уязвимите групи през анализирания период.

Научно-приложни приноси:

1. Разработен е регресионен модел, отразяващ връзката между общото ниво на безработица в нашата страна през анализирания период и система от независими променливи, отразяващи влиянието на комплекс от фактори и на негова база е установен характера на зависимостите между различните променливи величини.

2. На база на анализа на резултатите от използвания регресионен модел са формулирани научно-обосновани препоръки и мерки насочени към общото намаление на равнището на безработица в страната, ограничаване на социалния обхват на безработицата и разширяване на областите на трудовата заетост в националния пазар на труда.

3. Разработен е допълнителен регресионен модел, отразяващ връзката между нивото на безработица на лицата с увреждания и система от независими фактори, съответстващи на различни структурни групови разрези на този специфичен вид безработица. На базата на така разработения регресионен модел е установен характера на зависимостта между зависимата и независимите променливи.

4. На база на получените резултати са формулирани изводи и заключения и са предложени мерки за увеличаване на възможностите за трудова реализация на различните категории безработни лица с увреждания.

В обобщение считам, че посочените приноси допълват и обогатяват съществуващите научни знания, и методически постановки в конкретната област.

6. В каква степен дисертационния труд и приносите представляват лично дело на дисертанта

Приемам, че предложените приноси са лично дело на докторанта. Основание за това ми дава факта, че дисертационният труд е задълбочена разработка, с ясна теоретична рамка и логическа структура.

7. Преценка на публикациите по дисертационния труд

В подкрепа на своите изследвания и като израз на публичност на своите идеи, докторантът представя пет публикации – четири самостоятелни и една в съавторство с научния ръководител.

Две от публикациите са отпечатани в годишника на ТУ-Варна. Други две са публикувани в Сборници с научни доклади от участия в международни конференции в Турция и България, а една е одобрена за публикуване в списание „Социална работа“ на СУ „Св. Климент Охридски“.

Всички публикации са в проблемното поле на дисертационното изследване.

8. Резултати от дисертационния труд използвани ли са вече в научната и социална практика

Резултатите от разработката на дисертационния труд могат практически да се използват от органите, отговорни за провеждането на националната политика за ограничаването на безработицата и насърчаването на заетостта. Също така постигнатите резултати могат да се приложат в управленската и административна практика на националните и местните органи, както и на структури от неправителствения сектор формулиращи и реализиращи политики насочени към разширяването на трудовата заетост в национален мащаб. Особено важни са препоръките насочени към разширяване на заетостта на хората с увреждания.

9. Мотивирани препоръки за бъдещо използване на научните и научно-приложните приноси.

Получените резултати, направените изводи и конкретни препоръки са годни за непосредствено практическо приложение и могат да доведат до реално усъвършенстване на политиката насочена към ограничаване на общото ниво на безработица в страната, както и разширяване на областите на трудовата заетост на хората с увреждания за относително кратък времеви хоризонт.

10. Автореферат

Авторефератът е съставен според изискванията и отразява коректно всички основни части на дисертацията. В съдържателно отношение посочените в Автореферата приноси отразяват обективно постиженията на докторанта.

11. Критични бележки и препоръки

Докторантът представя научен труд, в който ясно се вижда добрата теоретична подготовка и възможности за по-нататъшна изследователска дейност.

Това ми дава основание да препоръчам инициране на активен професионален дебат по изследваната проблематика. Според мен авторът би могъл да подсили аргументите за актуалност на разработката.

Като всяка изследователска разработка, така и предложения за оценка дисертационен труд не е лишен от някои неточности и пропуски, но те са преди всичко с технически характер и не накърняват съдържащите се в него достижения и приноси.

Заключение

Докторант Светлана Иванова Ангелова притежава необходимата професионална квалификация, както и доказана компетентност. Представеният от нея дисертационен труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ и на Правилника за приемане, обучение на докторанти и придобиване на образователна и научна степен „доктор“ и научната степен „доктор на науките“ в ТУ-Варна.

На основание на посочените Закон и Правилници, както и предвид горе изложените аргументи, давам положителна оценка на дисертационния

труд на докторант Светлана Иванова Ангелова и предлагам на членовете на Уважаемото научно жури, да ѝ бъде присъдена образователна и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.4. „Социални дейности“, докторска програма „Социална работа, психологически изследвания и социална политика“.

23.03.2023г.

гр. Варна

Рецензент:.....

/проф. д-р Св. Димитракиева/